

Из есето „Консерватизмът: некролог” от Айн Ранд

Има три взаимно свързани аргумента, които се използват от днешните “консерватори” за оправдаване на капитализма, и те могат най-точно да се формулират така: аргументът на *вярата*, аргументът на *традицията*, и аргументът на *греховността*.

Усещайки потребността си от морална основа, много “консерватори” избраха *религията* като свое морално оправдание; те твърдят, че Америка и капитализмът са основани върху вярата в Бога. От политическа гледна точка подобно твърдение противоречи на фундаменталния принцип на Съединените щати: в Америка религията е частен въпрос, който не може и не бива да се въвлича в политическите проблеми.

От интелектуална гледна точка да основаваш правотата си върху *вярата* значи да признаеш, че разумът е на страната на противника ти – че не разполагаш с рационални аргументи. “Консерваторите” твърдят, че правотата им се корени във вярата, тоест те нямат рационални аргументи в подкрепа на американската система, нямат рационално основание за свободата, справедливостта, собствеността, индивидуалните права, които почиват върху едно мистично откровение и могат да се приемат само *на вяра*; те казват, че по отношение на разума и логиката противникът е прав, но хората трябва да подкрепят вярата като по-висша от разума.

Помислете какви са изводите от тази теория. Докато комунистите претендират, че са представители на разума и науката, “консерваторите” признават това и се оттеглят в царството на мистицизма, на вярата, на свръхестественото, в друг свят, като предават *този* свят на комунистите. Подобна победа ирационалната идеология на комунистите никога не би могла да спечели само със свои сили.

Да видим резултатите. При първото си посещение в Америка Хрущов заяви по време на обяд, предаван по телевизията, че е заплашил да ни *погребе*, защото е било “*научно*” доказано, че комунизмът е системата на бъдещето, предопределена да управлява света. А какво отвърна *нашият* говорител? Господин Хенри Кабът Лодж отговори, че нашата система се основава върху вярата в Бога. Преди пристигането на Хрущов водачите на “консерваторите” – включително сенатори и конгресмени – протестираха възмутени срещу посещението му, но единственото действие, което предложиха на американския народ, единствената “практическа” форма на протест, бяха молитви и провеждане на религиозни служби в памет на жертвите на Хрущов. Да се чуе, че *молитвата* се предлага като единствено оръжие от представители на най-могъщата страна на света – страна, която уж е посветена на борбата за

свобода – само това стигаше, за да дискредитира Америка и капитализма в очите на всекиго, и у дома, и в чужбина.

А сега да разгледаме вторият аргумент: опитът да се обоснове капитализмът на основата на *традицията*. Някои групи се опитват да заменят думата “консервативен” с точно обратната на днешната ѝ употреба в Америка, да я върнат към значението от XIX век, и да я пласират сред обществото. Тези групи заявяват, че да бъдеш “консервативен” значи да поддържаш статуквото, даденото, утвърденото, независимо какво може да е то, независимо дали е добро или лошо, правилно или погрешно, защитимо или незащитимо. Те заявяват, че ние трябва да браним американската политическа система не защото е *правилна*, а защото предците ни са я избрали, не защото е *добра*, а защото е *стара*.

Америка е била създадена от хора, които са скъсали с всички политически традиции и са сложили началото на система без прецедент в историята, разчитайки единствено на “оставената сама на себе си” сила на своя ум. Но “неоконсерваторите” сега се опитват да ни кажат, че Америка е била плод на “вяра в разбулените истини” и на безкритично уважение към традициите от миналото (!).

Без съмнение ирационално е да се използва “*новото*” като мерило за ценност, да се смята, че дадени идея или политика са добри просто защото са нови. Но също толкова нелепо ирационално е да използваме “*старото*” като мерило за ценност, да твърдим, че една идея или политика са добри, просто защото са отколешни. “Либералите” постоянно уверяват, че са представители на бъдещето, че са “нови”, “прогресивни”, “напредничави” и т. н., и заклеймяват “консерваторите” като старомодни представители на едно мъртво минало. “Консерваторите” признават това и по този начин помагат на “либералите” да разпространяват една от днешните най-гротескни преобръщания: колективизмът, старото, застинало, статично общество ни се предлага под името прогрес, а капитализмът, единственото свободно, динамично, съзидателно общество, измисляно някога, се защитава под името *стагнация*.

Апелът да се запази “традицията” сама по себе си може да се понара само на онези, които са се предали, или никога не са смятали да постигнат каквото и да било в живота си. Това е апел, който се обръща към най-лошото у човека и отхвърля най-доброто; той се обръща към страха, леността, малодушието, конформизма, неувереността – и отхвърля съзидателността, оригиналността, смелостта, независимостта, упованието в себе си. Възмутително е подобен апел да се отправя към хората където и да било, но е особено възмутително тук, в Америка, страната, основана върху принципа, че човекът трябва да стои на собствените си крака, да живее както намери за добре, и непрестанно да напредва като продуктивен, съзидателен новатор.

Аргументът, че трябва да уважаваме “традицията” като такава, да я уважаваме *само* защото е “традиция”, означава, че трябва да приемаме ценностите, които други са избрали, *само* защото други са ги избрали – с неизбежното подразбиране: кои сме *ние*, че да ги променяме? Обидата към самоуважението на човека в подобен аргумент, и дълбокото презрение към човешката природа са очевидни.

Това ни води до третия – и най-лош! – аргумент, използван от някои “консерватори”: опитът капитализмът да се защити на основата на човешката *греховност*.

Този аргумент гласи следното: тъй като хората са слаби, податливи на грешки, не са всезнаещи и са покварени по природа, на никого не може да се повери отговорността да бъде диктатор и да управлява всички останали; следователно свободното общество е правилният начин на живот за несъвършените хора. Моля ви, осъзнайте напълно импликациите на този аргумент: тъй като хората са покварени, те *не са подходящи за диктатура*; заслужават само свобода; ако бяха съвършени, щяха да са достойни за тоталитарната държава.

Невероятно, но факт: диктатурата, твърди теорията, е резултат от *вярата в човека* и в доброто у него; ако хората смятаха, че човекът е покварен по природа, те нямаше да дадат власт на някой диктатор. Това значи, че вярата в човешката поквара защитава свободата на човека; че е лошо да се поробват покварените, но би било правилно да се поробват добродетелните. И още: диктатурата, заявява тази теория, и всички останали беди в днешния свят са наказанието, което човекът търпи заради греха да се уповава на ума си и да се опитва да подобри живота си на земята, като се стреми да измисли съвършена политическа система и да създаде *рационално* общество. Това означава, че покорността, пасивността, летаргичното примирение и вярата в първородния грях са опорите на капитализма. Това е пределът на историческото, политическото и психологическото невежество и поквара. Това е наистина гласът на мрачното Средновековие, който се издига наново – в разгара на нашата индустриална цивилизация.

Циничните, изпълнени с омраза към човека поддръжници на тази теория презират всички идеи, надсмиват се над всички човешки стремления, и подиграват всички опити да се подобри съществуването на човека. “Не можете да промените човешката природа”, е изтърканият отговор, който те дават на социалистите. Така те признават, че социализмът наистина е идеалът, но човешката природа е недостойна за него; след което призовават хората да се борят за капитализма – борба, което човек би трябвало да започне, като сам си плюе във физиономията. Кой ще се бие и ще загине, за да брани статута си на жалък грешник? Ако в резултат от подобни теории хората започнат да презират “капитализма”, не се чудете и не приписвайте това на способностите на социализма.

Такива са уж защитниците на капитализма – и такива са аргументите, посредством които те предлагат той да бъде спасен.

Превод: Милена Попова